

Allerunderdanigst Fremstilling af nogle Iagttagelser paa en Reise gjennem det østlige Slesvig. *)

Dels ved Deres Majestæts Allerhøieste Understøttelse, dels ved en lignende Pengehjælp fra min høie og hæderlige Velynder, Finansministeren Grev Moltke, blev det mig muligt ikke alene at dække Udgifterne ved min theologiske Examen, men ogsaa at foretage en Reise over Kiel gjennem det østlige Slesvig, hvilket jeg længe havde ønsket, men ved mine trange Kaar var afholdt fra. De Iagttagelser, jeg har gjort paa denne Reise, vover jeg herved i dybeste Underdanighed at forelægge for Deres Majestæt, og jeg tilføier kun den allerunderdanigste Bøn i denne Henseende, at Deres Majestæt deri ikke vil se nogen Anmasselse eller overdreven Selvtillid fra min Side, men blot en oprigtig Stræben efter at udbrede Lys over mit kjære Fædrelands Forhold, saavidt mine svage Kræfter række. Vel er min Person kun ringe og mine Evner just ikke store, men den Ære har jeg endnu hidtildags forsvaret, at man aldrig har grebet mig i nogen Usandhed, og derfor have mine Ord

*) Sammenlign „Nis Hanssen: Allerunderdanigst Indberetning til Hans Majestæt Kongen angaaende Sprogforholdene i Slesvig“, „Sømd. Aarb.“ 1889, S. 297, og „Nis Hanssen Bondesøn“, samme Bind, S. 311.

havt den Vægt, som Sandheden kunde give dem. Saaledes skal jeg ogsaa i det Følgende holde mig strængt til Sandheden, og haaber derfor, at Deres Majestæt ikke vil anse denne min frimodige Fremstilling af det, jeg har seet og hørt, med Unaade.

Kiel.

I Mai Maaned sidstleden reiste jeg med det nye Dampskib til Kiel. Her opholdt jeg mig nogle Dage for at gjøre mig bekendt med Tonen og Aanden blandt de Studerende. Den burschenschaftliche Tone er bleven meget nedstemt, og stille Flid er langt mere fremherskende ved det herværende Universitet end for nogle Aar siden. Men til min store Smerte maatte jeg erfare, at en antidansk Aand endnu hersker her baade iblandt Professorerne og Studenterne. Det hører her saa at sige til den gode Tone at betragte Danmark som Udland, og efter hvad jeg hørte af flere Studerendes egen Mund, maa jeg antage, at denne Tone næres og udgaaer fra selve Lærestolene. Det var derfor vist meget at ønske, at hele Skolens Undervisningsvæsen underlagdes een Overbestyrelse, for at en Enheds- og Samdrægtighedsaand kunde gennemtrænge samme i alle dets Grene. Det vover jeg saa meget mere at fremhæve, som Deres Majestæt allerede har paatænkt en Forandring med Overbestyrelsen for Undervisningsvæsenet i Kongeriget. Senere paa min Reise erfarede jeg, at den unge Professor Mau i Kiel af Deres Majestæt blev hædret med Dannebrogordenen; jeg tvivler ikke paa, at Hr. Mau har været indstillet til denne Hædersbevisning af sine Foresatte, og at Deres Majestæt har anseet ham værdig dertil, omendskjøndt han endnu hverken som Lærd eller som Lærer har forskaffet sig Navn og Anseelse. Dog

være det langt fra mig at anmasse mig nogen Dom derover, men jeg bør ikke fordølge for Deres Majestæt, at flere tydsksindede Herrer netop hoverede over, at denne unge Mand blev foretrukken de ældre Professorer Flor og Paulsen, der ere lige saa nidkjære i deres Embede, som de ere det kongelige Hus inderlig hengivne. Skulde disse Mænd, som hver i sit Fag have virket til Videnskabens Fremme, vente paa et saadant Hæderstegn, indtil deres Foresatte indstille dem, saa blive de aldrig værdige dertil, eller ogsaa Aanden ved Universitetet maatte blive en ganske anden. Deres Majestæt ville Allernaadigst undskylde denne min private Frimodighed; intet Menneske skal høre den af min Mund. Jeg veed, hvad jeg skylder min Konge, hvis Naade og Tillid er mit Livs højeste Lykke. Det gjorde mig saa inderlig ondt at høre hine Mænd forsmaaede, fordi de sætte deres Ære i at vise Hengivenhed for det danske Kongehus og modarbeide enhver Bestræbelse til Statens Opløsning.

Ekernførde.

Fra Kiel til Ekernførde er Veien, med Undtagelse af det lille Stykke Chaussee ved Stranden, yderlig slet, hvilket desværre kan siges om næsten alle Veie i hele Hertugdømmet Slesvig. Jeg havde hørt Meget om den „Aufregung“, der skulde herske overalt i Slesvig og især i Kjøbstæderne. I Kiel læste jeg en Skrivelse fra en høitstaaende Mand i Deres Majestæts nærmeste Omgivelse til en derværende Embedsmand, og af denne Skrivelses Indhold maatte jeg drage den Slutning, at Deres Majestæt vist tidt maa høre tale om denne „Aufregung“. Lige fra Ekernførde af har jeg derfor nøie givet Agt paa Borgernes

og Bøndernes Stemning, og jeg kan med Haanden paa Hjertet forsikre, at den eneste „Aufregung“, der finder Sted, er den Utilfredshed, enkelte Embedsmænd vise med de Skridt, Deres Majestæt har gjort til Gunst for den dansktalende Almue i Nordslesvig. I Ekernefærde lærte jeg en af Deres Majestæts talentfuldeste Embedsmænd i Medicinalvæsenet at kjende, nemlig Dr. Manicus, Læge ved Pleiehuset. Han fremhævede, at der nu i Ekernefærde var et Embede ledigt for en af de nordslesvigske Embedsmænd, der mest modsætte sig Sprogreskriptet af 14. Mai 1840.

Slesvig.

Denne By er Hovedsædet for det eensidig tydsksindede Parti i Hertugdømmerne. Det nylig udkomne efterladte Værk af Lornsen, hvilket unægtelig er skrevet med stort Talent, men desværre med endnu større historisk Eensidighed, ansees her af Mange for et politisk Evangelium, der bringer det glade Budskab om Hertugdømmernes nære forestaaende Adskillelse fra Danmark. Det er af denne Grund letforklarligt, hvorfor netop fra Byen Slesvig en saa energisk Modstand mod Sprogreskriptet udgaar, thi det indsee de Mænd, der sværme for Staten „Nordelbingen“ saare vel, at Intet vil være dem til mere Hinder end Opretholdelsen af dansk Sprog og Folkelighed i Nordslesvig. Der gives een politisk Sætning, som er den eneste, jeg befatter mig med, og som jeg gjerne helliger mit Livs bedste Virksomhed, den nemlig, at vor lille lykkelige Stat maa blive forskaanet for yderligere Deling og Sønderjæmmelse. Er der nu fremtidig Udsigt til denne Sætnings Realisation, saa vil Deres Majestæt bedre end nogen Anden indse Vigtigheden af at gjenindsætte det danske Sprog

i dets naturlige Rettigheder. Jeg indseer tilfulde, at Deres Majestæt vil møde megen Modstand hos mange tydskdannede Embedsmænd, men denne Modstand vil være forbigaaende og snart tabe sig, naar blot ingen tilbagevigende Skridt gjøres. Den Aand, der hersker i Slesvig, og det store Antal af Embedsmænd, der her have deres Virkekreds, gjør det mere end ønskeligt, at Stænderne ikke oftere samles der, hvor de ere udsatte for altfor megen Indvirkning udefra. Dette fremhævede ogsaa flere af de slesvigske Stænderdeputerede, som jeg samtalede med, iblandt andre Nis Lorenzen fra Lillholt, med Tilføiende: at de slesvigske Advokater roste sig af, at Stænderforsamlingen igrunden kun var et Ekko af deres Meninger. Og sammenligner jeg dette Udsagn med Stændertidendens Indhold, maa jeg give Manden Ret. Flensborg vilde være langt mere passende Samlingssted for Stænderne, eller ogsaa Husum, hvor Slottet maa frembyde et passende Lokale. — Paa min Reise fra Slesvig til Flensborg maatte jeg med Smerte iagttage, at det danske Sprog Aar for Aar trænges mere tilbage. Dersom altsaa Deres Majestæt har isinde at sikkre vort smukke Modersmaal dets naturlige Grænser ved noget afgjørende Skridt, saa beder jeg ydmygt, at det maa ske jo før jo heller. De Egne, hvor Almuesproget endnu er en god dansk Dialekt, men Kirke- og Skolesproget derimod tydsk, burde, synes mig, snarest muligt have dansk Kirke- og Skolesprog. Den nuværende Tilstand foraarsager en sørgelig Uvidenhed i de lavere Folkeklasser, hvorom jeg atter paa denne Reise har havt gjentagen Leilighed til at overtyde mig. Jeg traf f. Ex. en fattig Ungdomsven, der havde ægtet en Husmandsdatter fra Ubjerg Sogn, og han fortalte, at han maatte lære sin

Kone „Fader Vor“ paa Dansk, fordi han mærkede, at hun ikke engang forstod denne Bøn paa Tydsk. Og Konen erklærede selv for mig, at hun aldrig havde forstaaet en tydsk Præken, men at hun derimod nok forstod de danske, som hun nu hørte. Der findes ikke ti Mennesker i hele Ubjerg Sogn, der nogenlunde kunne forstaa og tale Tydsk, og dog anmeldte Provsten i Tønder i disse Dage Degne-Embedet i Ubjerg, ligesom for kort Tid siden Præste-Embedet vakant med den simple Bemærkning: „Die Sprache des Unterrichts ist die deutsche.“

Flensborg.

I denne herlige, driftige og velhavende Handelsstad ere de eensidig tydske Tendenser nu overvundne, og man hylder den bestaaende Statsforbindelse. Flensborg kunde maaske blive et overordenlig vigtigt Midtpunkt for den danske Handel, dersom en Jernbane satte Byen i Forbindelse med Havnen ved Husum eller Tønning. At Havnen ved Husum maa være ret god, kan man deraf slutte, at allerede 3 store Vestfarere her ere løbne ind og have udlosset deres kostbare Ladninger. Ialfald kan man her let komme Naturen til Hjælp. Flensborg ligger ret i Hjertet af Staten, trindt omgivet af de frugtbareste Provinser. En Jernbane herfra til Nordsøen vilde derfor, om og ikke strax, saa dog om føie Tid svare Regning, og uberegnelig vilde dens Indflydelse være paa Landets indre industrielle og kommercielle Liv og Udvikling. Direkte kan Deres Majestæt af høiere Hensyn vel ikke understøtte denne Sag med særdeles Kraft, men indirekte kunde Deres Majestæt vist ogsaa gjøre meget derfor. Kommer den store, i den seneste Tid omtalte Dampforbindelse mellem Rusland og Nord-

amerika over England og Danmark istand, da synes Husum og Flensborg at være langt at foretrække for Glückstad og Kiel, fordi Handelsstrømmen over de førstnævnte Byer kom til at gaa lige igjennem Statens Midte. Vor Belliggenhed berettiger os til store Forhaabninger, og jeg vilde ret ønske, at den hidkomne engelske Ingeniør Holmes fra høiere Steder blev opfordret til ogsaa at tage Banelinien mellem Flensborg og Husum samt Havnen ved sidste By i nøiagtigt Øiesyn. Dog hvorfor skulde jeg herom tale vidtløftigere? Deres Majestæt vil have gjennemskuet disse Forhold langt klarere, end jeg formaaer at skildre dem. — Hvad der især har bidraget til Stemningens virkelige Forandring i Flensborg, er det af Bogtrykker Kastrup udgivne, i det Hele velredigerede Blad, som nu ogsaa begynder at vise sin Virkning udenfor Flensborg. Omendskjøndt jeg ikke vil nægte, at dette Blad, ligesom ogsaa „Dannevirke“, har optaget mangen Artikel, der hellere maatte være forbleven i Forfatterens Gjemme, saa maa det paa den anden Side tages i Betragtning, at Grænserne for disse Blades Udtalelser ere meget indskrænkede. Det har tidt bedrøvet mig og mange andre Fædrelandsvenner, der ere Deres Majestæt oprigtig hengivne, at de „schleswig-holsteinische“ Blade, som næsten paa hver Side præke Statens Opløsning, have saa frie Raaderum, medens de, som bekæmpe denne Retning, indskrænkes i deres Virksomhed paa mange Maader. I femten Maaneder maatte Kastrup vente paa Postforsendelsesret, medens „Kieler Correspondenzblad“ og „Itzehoer Ugeblad“ forsendtes med Posten over hele Landet. For at Deres Majestæt kan kaste et sikkert Blik ind i Kastrups blide og uskyldige Karakter, hidsætter jeg et Brudstykke af et Brev, jeg forleden mod-

tog fra ham, og hvis Indhold er aldeles privat: „De maa „ikke tro Andet, kjære Hanssen, end at jeg fuldelig paa „skjønner og er Kongen samt enhver Anden, der har bi „draget dertil, taknemlig for det mig Tildelte. Men sæt „Dem i mit Sted med Hensyn til de evige Ubehageligheder „med Niemann. Jeg er i en trykkende Stilling og maa „sætte Penge til ved det, jeg havde gjort mig Haab om „at fortjene lidt ved. Fra Regjeringen i Slesvig er der „blevet mig kommunikeret, at saafremt jeg ikke holdt mig „mit Privilegium efterrettelig, kunde jeg vente, at det blev „taget fra mig. Jeg synes, at Kongen gjerne, uden at „krænke hverken den Ene eller den Anden, kunde give mig „Tilladelse til at udgive et Blad af Indhold som Kieler „Bladet og andre, og ikke indskrænke mig til „Handel „und Gewerbe“ alene, saa vare alle disse Ulemper hævede „og mig givet en friere Haand. Aldrig skulde jeg „misbruge Kongens Naade, og vilde jeg under „Privilegiets øieblikkelige Fortabelse forbinde „mig dertil. Som det nu er, kommer jeg aldrig videre, „og maa om kort Tid opgive det Hele.“ — En anden Gjenstand, der har Krav paa Deres Majestæts Opmærksomhed, er den danske Kirke og dens Gudstjeneste i Flensborg. Jeg besøgte den danske Præst, der ogsaa hører hjemme i Tønder-Eggen, og ledsaget af ham undersøgte jeg Kirken for inden og for uden, fra øverst til nederst, Udvendig er Kirken nu bleven lidt oppudset og seer ret anstændig ud, naar undtages de yderst slette Vinduer, hvorigjennem Blæst, Regn og Sne har fri Passage. Indvendig derimod er Kirken meget forfalden, dog ikke med Hensyn til de kostbare Dele. Uhrværket er godt, men har af Mangel paa Tilsyn ikke været i Gang i lang Tid.

Orgelet behøver blot en lille Reparation og Afpudsning for at være Kirken en sand Prydelse. Altertavlen og Prækestolen ere begge af smukt gammeldags Arbeide. Det er altsaa kun Gulvet og Kirkestolene, der trænge til Hovedreparation, men denne er ogsaa saare nødvendig, da man mange Steder stamper i den bare Jord uden al Brolægning, og mange Stole hænge saa skjæve og se saa brøstfældige ud, at Ingen kan vove at sætte sig derpaa. I et Brev af 3. August sidstleden opfordrer Præsten mig til at tale Kirkens Sag, men jeg vil hellere lade Manden selv tale: „O nu, kjære Ven! en Klagesang. Man har nemlig, som „De veed, her alvorlig fattet den Plan om til en anden „Brug at nedbryde den danske Kirke og at henlægge „Gudstjenesten til Klosterkirken og anbringe Præsten, Gud „veed hvor. Sagen er allerede rykket saa vidt frem, at „Magistratens gunstige Beretning allerede er afgivet i For- „aaret, og nu foreligger den til Beretning af den her- „værende Geistlighed, hvilken Beretning ingenlunde kan „blive saa gavnlig. Thi efter min Mening er her Spørgs- „maalet: skal her holdes dansk Gudstjeneste? og tør man „nedbryde den dertil bestemte Kirke? Min Forstand og „min Følelse siger Nei. At nedbryde Kirken er lige saa „godt som at udtale Dødsdommen over den danske Guds- „tjeneste, der desuden har Vanskeligheder nok at kæmpe „med. Thi at forlægge Gudstjenesten til Klosterkirken, „der ligger i en afsides Krog bag Latinskolen og er be- „stemt til den tyske Gudstjeneste i Klosteret, kan kun ud- „øve en skadelig Indflydelse paa Kirkebesøget. Hospitals- „forstanderne ere i deres Ansøgning rigtignok af modsat „Mening. Hvilken behagelig Følelse paa et fremmed Sted „at kunne sige: ogsaa her er for Dig et Gudshus! De

„Tydske have jo i Kjøbenhavn deres Gudshus, og der „tænker vist ingen Danske paa at nedbryde samme. De „har jo selv, kjære Ven, taget Kirken i Øiesyn og vil ind- „rømme, at i det Mindste paa Landet næppe findes en „bedre Kirke, dersom Hospitalsforstanderne ikke havde „ladet den saa skammelig forfalde. Dog den Bygning, „som religiøs Begeistring opførte, har trodset Tidens Tand, „og en lidt efter lidt foretagen Forskjønnelse vilde just ikke „blive saa kostbar. Dog jeg haaber, at vor vise og fromme „Konge ikke vil tillade hint Skridt for at yde Klosteret „en ringe Fordel. Er der Spørgsmaal om, hvilken af de „to Kirker, som Klosteret underholder af sine rige Ind- „tægter, helst maatte nedlægges, saa maatte det være „Klosterkirken; thi den benyttes blot om Sommeren, da „Gudstjenesten om Vinteren holdes i en stor Sal i Klosteret, „og det er desuden i corpus statutarium bestemt, at Kloster- „kirken skulde indrettes til Boliger for Fattige. Kan De „gjøre Noget til Forsvar for denne danske Grænsekirke, „saa vil Gud se ned paa Deres Idræt med Velbehag.“ — Saavidt Præsten. Deres Majestæt vil vist ikke tillade, at dette faste Guds Tempel nedrives. Snarere var det at ønske, at der organiseredes en ordenlig dansk Menighed i Flensborg, saa at der tillige oprettedes en dansk Borger-skole, ved hvilken Kirkens Betjente kunde være Lærere. En Realskole med en dansk Lærer i dansk Sprog, fædre-landsk Historie og Geografi kan ansees for meget ønskelig i en saa folkerig og driftig Handelsstad som Flensborg, men der er sandelig Plads nok til Realskole-Bygningen udenfor Tomten af den danske Kirke.

Bov.

I Bov ved Flensborg besøgte jeg den gamle erfarne Landsbypræst, Pastor Jensen, og han gjentog for mig sin ofte udtalte Beklagelse over de mislige Sprogforhold der i Byen, hvor hver Mand taler Dansk, men Tydsk alene høres i Kirke og Skole. Jeg har i Forening med Præsten oprettet et dansk Almuebibliothek i Sognet, og Bøgerne benyttes flittig. Vi samtalede længe om Folkelærernes vanskelige Stilling i denne By, hvorved jeg stadig saae mine forhen udtalte Anskuelser stadfæstede.

Sundeved.

I dette frugtbare og yndige Landskab, hvor man sporer en almindelig Velstand, opholdt jeg mig i flere Dage iblandt Bønderne. Disse Bønder, som ifjor tolkede for Deres Majestæt deres Taknemlighed for Sprogreskriptet, beklagede, at deres Øvrighed var ligesaa tydsk som hidindtil. I Broager saae jeg hos Provst Stephensen et ret mærkeligt Dokument. Det var nemlig en Ansøgning, underskreven af nogle faa Mænd, der ikke engang alle forstaa Tydsk, om at Menighedens Diakonus maatte tilholdes at præke Tydsk. For at Antallet af de underskrivende Familier maatte synes des større, havde baade Herredsfogden og hans Kone særskilt underskrevet Begjæringen!

Sønderborg.

Her havde Borgerne Hovedet fuldt af et Projekt, der sikkert, ifald det lader sig udføre uden alt for store Bekostninger, vil være til stor Gavn for Byen. De ville nemlig bygge en Bro over det smalle Sund mellem Als og Sundeved. En stor Hindring vil dels Vandets store

Dybde, efter Sigende 40 til 50 Fod, dels den stærke Strømning frembyde. Dog hører jeg til min store Glæde, at min gode Ven, Kaptain Steenstrup, allerede skal have udkastet en Plan til en Flaadebro, og at en sagkyndig Mand er afsendt til at undersøge Sagen paa selve Stedet. — Med Hensyn til Sproget paa Als er desværre Alt ved det Gamle. Embedssproget er aldeles tydsk og alle Bønderne aldeles danske. En væsenlig Forbedring til en bedre Ordning af Sprogforholdene i en anden Retning kan med Tiden udgaa fra Als, naar nemlig det derværende lille Bispedømme udvidedes over hele den Del af Slesvig, der for Fremtiden skal have og beholde dansk Kirke- og Skolesprog. Det gjorde mig ret ondt baade for Manden og for Sproget at høre den fromme og ærværdige Superintendent Callisen i Slesvig ved sit Ukjendskab til det danske Sprog i de danske Kirker gjøre sig latterlig istedetfor ved sin ærværdige Personlighed og sit kristelige Foredrag at opbygge Menigheden. Saaledes hørte jeg selv i Gammel Haderslev Kirke af hans egen Mund iblandt andre fordreiede Udtryk: „Den rette og lefende Tro schal være fragsomerlig paa chore Cherninger.“ At Andagten ved Sligt forstyrres, er lige saa naturligt, som det er beklageligt, at vore slesvigholstenske Theologer ikke gjøre sig bedre bekendte med det Sprog, der endnu tales af omtrent 200,000 Mennesker i Hertugdømmet Slesvig.

Aabenraa.

Denne lille smukke og velhavende By har især i den senere Tid tiltaget i Flor og Velstand ved det omfangsrige Skibsbyggeri, som her er fremelsket ved et Par driftige Rhederes og dygtige Skibsbyggeres forenede Bestræbelser.

Omendskjøndt man klagede over, at Bestillinger udenbys fra ikke indløb saa hyppig som før, saa stod dog sex store Handelsskibe under Bygning paa de forskjellige Værfter. De herlige Skove, hvoraf Byen omgives, og den udmærkede Havn ville stedse sikkre Aabenraa en høi Rang blandt vore Søstæder. — Med stor Anstrængelse og betydelige Opofrelser har Professor Flor i Kiel endelig faaet et dansk Ugeblad for Aabenraa sat i Stedet for det excentriske tyske, som her forhen blev udgivet af Kopperholt. Men den nuværende Ud giver af Bladet, Uhrmager Fischer, er en fattig Mand, der uden Deres Majestæts Bistand umulig kan bestaa. Han maa nødvendig have Lov til selv at trykke sit Blad, da Bogtrykkeren, fordi han er den eneste i Byen, opskruer ham Trykkeudgifterne efter Behag. De andre Bladudgivere i Hertugdømmerne have ogsaa for det meste deres eget Trykkeri, hvilket er nødvendigt for Blade, der have et saa ringe Antal af Læsere, som et lille Lokalblad kan vente at have. Jeg vil meddele, hvad Fischer i et nylig fra ham modtaget Brev ytrer om sin Stilling som Bladudgiver: „Hvad mine egne Anliggender angaaer, „da kan jeg ikke Andet end ønske mig et eget Trykkeri, „hvorved jeg efter et temmelig sikkert Overslag vilde spare „et hundrede Daler Courant om Aaret. Bogtrykkeren har „i de halvandet Aar, jeg udgiver Bladet, faaet eller skal „have ellevehundrede Mark Courant for sit i Sandhed „magelige og let udførte Arbeide, og naar jeg regner Alt „til Alt, saa er mit Facit, at jeg er kommen to hundrede „Mark i Gjæld. Regningerne ligge specificerede for mig, „og jeg kunde gjerne meddele Dem samme, hvis jeg ei „frygtede for, at De skulde miskjende min Adfærd og kjede „Dem ved de idelige Jeremiader. Blot saa meget maa jeg

„anføre, at jeg har ugenlig atten Mark Courant Udgift
„til Trykkerløn og Papir og ikkun Avertissementer for
„80 til 90 Mark Cour. Kvartalet, engang endog kun for
„64 Mark, og dertil det ubetydelige Abonnement af 150
„Læsere. Naar De nu betænker, at jeg ikke kan foretage
„synderligt Noget ved mit Haandværk de tre første Dage
„i Ugen, hvilke hengaa til Bladets Redaktion, saa vil De
„vist indse, at jeg, som med en Læredrengs Hjælp maa
„ernære en Familie af ni Personer, ikke har kunnet ud-
„bringe et andet Facit, og at det er Deres og andre
„Venners høimodige Hjælp, der alene har frelst mig fra
„Udengang. Tillige maa jeg bemærke, at mine Fjenders
„Anfægtninger ogsaa have gjort mig megen Afbræk i min
„Haandtering.“ — Heraf vil Deres Majestæt kunne be-
dømme Mandens daarlige Forfatning, hvilken jeg har søgt
at lindre, saa meget min egen Armod tillod. — Det er
mig ligesaa ubehageligt som smerteligt, at jeg ikke kan
forlade Aabenraa uden at føre velbegrundet Klage over en
Embedsmand, der i mange Henseender fortjener min fulde
Agtelse. Denne Embedsmand er Provst Reh off. Jeg var
i Tvivl med mig selv, om jeg skulde føre Klage over ham
her umiddelbar for Deres Majestæt eller offentligt vise det
Urigtige i hans Fremgangsmaade. Følgende Grunde be-
stemte mig til det Første. Jeg troede, at Deres Majestæt
ad den kollegiale Vei maaske til mindre Krænkelser for
Manden kunde lade ham paaminde om hans Pligt. Tillige
er det min Grundsætning, ikke at angribe nogen Mand
offentlig uden at nævne mit eget Navn, saa at den An-
grebne veed, hvem han har at holde sig til. Men da jeg
for længere Tid siden har trukket mig tilbage fra al Po-
lemik i Bladene, saa ønsker jeg ikke uden bydende Nød-

vendighed atter at betræde dette Gebet. Jeg anklager imidlertid ikke Provst Rehoff i Aabenraa efter mit eget personlige Omdømme alene; nei! jeg har her, ligesom ellers, forskaffet mig troværdige Mænds Vidnesbyrd for min Paa-stand, for at den ikke skal synes Deres Majestæt eensidig og mindre vel begrundet. Sagen er, at Provst Rehoff af alle Kræfter modarbejder det danske Sprog i sit aldeles danske Provsti, hvor han selv er den eneste Præst, der holder tydske Prækener. Han viser sig ved alle Leiligheder som en af de værste „Dänenfresser“ i Hertugdømmerne, og istedetfor at holde sig Deres Majestæts Sprogreskript efterrettelig, opfordrer han sine Skolelærere til at undervise i Tydsk i de sædvanlige Skoletimer og forlanger at Børnene færdigen skulle kunne læse Tydsk i de danske Skoler paa Landet. En anseet Lærer i Flækken Lygum-Kloster i Aabenraa Provsti skriver mig under 31. Juli dette Aar Følgende: „Provst Rehoff i Aabenraa, en ægte tydsk Propagandist, interesserer sig saaledes for det tydske Sprog, at han anholder med Skolelæreren, ei alene heri Byen, men ogsaa paa Landet, om at der gives i de sædvanlige Skoletimer Undervisning i det Tydske, og forlanger tillige af ham, at Børnene med Færdighed maa kunne læse Tydsk. Omendskjøndt nu Børnene ved stadig Øvelse have bragt det saavidt paa Landet, at de temmelig kunne læse det, saa har jeg dog selv hørt, at de ei forstod, hvad de læste for Provsten ved Visitatsen. — Fra en Præst i Provstiet har jeg modtaget følgende Oplysninger: „Her i „Skolen blev kun læst Tydsk uden Oversættelse, og „Provsten, der kun taler Tydsk, kalder det meget godt. „Det blev strængt befaleet, at alle Børn skulde anskaffe „tydske Læsebøger, og de, som ikke havde Evne dertil,

„skulde have en Bog af Kommunen; at en dansk Læsebog „hidindtil mangler i vor danske Skole, saa Bibel og Psalme- „bog maa træde i Stedet, blev derimod overseet. Det „ærgrede ham, at jeg nu fører mine Embedsprotokoller paa „Dansk, og tilføiende, at Præsten ikke egenmægtigen maatte „foretage sig Noget, spurgte han, hvem der havde sagt „mig, at jeg skulde føre Protokollerne paa Dansk. Jeg „svarede ham, at den kongelige Forordning om Sprogsagen „var baseret paa Kirke- og Skolesproget, saa at Proto- „kollerne uden Tvivl maatte føres paa Dansk. Ogsaa vilde „jeg ved forlangte Extrakter gjengive Almuen Original- „attesten, ligesom den af Almuen dikteres til Protokols. „De simple Folk forstaa ikke den tydske Oversættelse. „I Nørrelygum blev ligeledes kun læst Tydsk i Skolen. „Fire Børn læste, men det femte erklærede allerede, at „det ikke kunde, og da det første blev opfordret til at „fortælle, hvad det havde læst, gav det intet Svar.“ — Denne Maade at holde Provste-Visitation paa i en aldeles dansk By kan umulig være til Velsignelse, men jeg haaber, at Deres Majestæt vil vide paa det Eftertrykkeligste at sætte Grænser for en saa eensidig Bestræbelse. Hvad jeg har sagt om Hr. Rehoff, er den nøgne Sandhed, som jeg kan belægge med fuldgyldige Beviser.

Haderslev.

Hele Haderslev Provsti var i Bevægelse angaaende Naturaltienden. Det er sørgeligt, at denne for Bonden saa vigtige Sag udhaales saa længe. Men Feilen ligger i, at den nuværende Kommission umulig kan have Bøndernes Tillid, fordi deres Medlemmer selv ere interesserede i Sagens Udfald. Dersom en ny Kommission, hvis Medlemmer ikke

stod i nogen Berørelse med den fælles Kirkekasse, blev udnævnt, saa vilde en Overenskomst med Bønderne let kunne træffes til disses fulde Tilfredshed. Og hvorfor skulde Bønderne i Haderslev Provsti ikke ligesaa godt som i det øvrige Slesvig selv kunne bestyre deres Kirker under Visitatorernes Overopsyn, saa de endelig engang kunde fritages for den forhadte Naturaltiende? Jeg har talt med Bønder fra alle Egne af Provstiet, og jeg har derved vundet den Overbevisning, at alle Forhandlinger ere spildte, som ikke sigte til at ophæve den fælles Kirkekasse, gjengive Sognene deres Kirker og afskaffe Naturaltienden. — Latin-skolen i Haderslev burde omdannes til en dansk lærd Skole, hvor Tydsk kun læstes som fremmed Sprog. Skolen i Kolding kunde saa maaske forlægges til Sønderborg, istedetfor at nedlægges, som der har været Tale om. — Iøvrigt har jeg paa denne Reise seet min forhen for Deres Majestæt udtalte Mening stadfæstet, at, dersom dansk Sprog og Nationalitet skulle bestaa ukrænkede i Hertugdømmet Slesvig, saa maa Folkeundervisningen i de dansktalende Kjøbstæder Haderslev, Tønder, Aabenraa og Sønderborg meddeles gennem det danske Modersmaal.

Dette er en kort Beretning om de Iagttagelser, jeg gjorde paa den omtalte Reise. Jeg beklager kun, at mine faa Reisepenge ikke tillod mig at dvæle noget længer paa enkelte Steder i videnskabelige Øiemed. Justitsraad Molbech har flere Gange opfordret mig til at udkaste nogle ethnografiske Skitser af enkelte Dele af Slesvig, f. Ex. Angel eller Eidersted, og jeg har ogsaa samlet en Del Materialier dertil. Jeg nærer for Øieblikket det levende Ønske, at kunne gjøre en antikvarisk-geografisk Reise gennem det sydvestlige Jylland og det vestlige

Slesvig, men om jeg kan foretage samme, vil afhænge af
Deres Majestæts Naade og Godhed.

Allerunderdanigst

Nis Hanssen, cand. theol.,

Squaldergade Nr. 230.

Til

Hans Majestæt Kongen.

Kjøbenhavn, d. 7. August 1841.
